PETRA

080 01 PREŠOV, ul. SRR 1

Obchod s cirkevnými potrebami a kníhkupectvo má na sklade:

Dr. J. Šuvarský: **Biskup Gorazd** (čes.)	48,—
Pravoslávny katechizmus (slov.)	9,—
Fencik: **Liturgika** (rus.)	3,80
Patriarcha Alexij: **Výběr z díla** (český)	10,—
Patriarcha Sergij: **O spasení** (slov.)	10,—
Metropolita Nikolaj: **Výňatok z diela**	12,—
Metr. Jelevferij: **Na Božej nive** (rus. a slov.)	10,—
Základné bohoslovie	24,—
Teologická motivace (čes.)	9,—
Prot. P. Aleš: **Cirkevné dejiny I.**	150,—
Pravoslávny katechizmus (český a rus.)	10,—
Dr. Št. Pružinský: **Úvod do Písma sv. Nového zákona**	98,—
Teologický zborník IV.	52,—
Teologický zborník V.	60,—
Dr. P. Kernaševič: **Zrovnávacie bohoslovie**	112,—
Teologický zborník VI.	73,—
Teologický zborník VII.	67,—
Naše pravoslaví	10,—
Služobník cirk. slov.	60,—
Úvod do dejín svätej liturgie (slov.)	50,—

Budúce číslo vyjde 10. novembra 1981

Vydáva: Pravoslávna cirkev v Československu, Prešov, v CN Bratislava. Redakcia: 080 01 Prešov, Slovenskej republiky rád č. 1, tel.: 313 79. Vedie redakčná rada. Vedúci a zodpovedný redaktor prot. dr. Š. Pružinský. Technický red. Helena Ferencová. Vychádza 12-krát do roka. Tlačia Dukliánske tlačiarne, národný podnik, Prešov. Ročne predplatné 12 Kčs, jednotlivé čísla 1 Kčs. Rozširuje PNS. Objednávku prijíma každý poštový úrad a doručovateľ. Zahraničnú objednávku treba adresovať: PNS — Ústr. expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. č. 18.

Číslo indexu 40 442.

ODKAZ sv. CYRILA A METODA

ROČ. XXVII. — MESAČNÍK PRAVOSLÁVNEJ CIRVI — č.10/1981

Dialóg medzi rímskokatolíckou a pravoslávnou cirkvou

V dňoch 25. — 30. mája 1981 pracovala v Benátkach koordinačná komisia pre dialóg medzi rímskokatolíckou a pravoslávnou cirkvou, ktorá bola zvolená na prvom plenárnom zasadnutí spoločnej zmiešanej komisie pre tento dialóg, konanom v minulom roku na ostrove Rodos. Pracovné zasadnutie koordinačného výboru viedli spoločne z pravoslávnej strany metropolita Stylianos, pravoslávny arcibiskup z Austrálie, a za katolícku stranu Mons. Ramon Torella, viceprezident Sekretariátu pre jednotu kresťanov v Ríme.

Koordinačný výbor sa zaoberal výsledkami štúdia textov na tému určenú na Rodose: „Tajomstvo cirkvi a eucharistia vo svetle tajomstva Svätej Trojice". Táto téma bola rozdelená na tri pododiely: 1. „Ako máme chápať povahu cirkvi a eucharistie vo vzťahu k Christovi a vo vzťahu k svätému Duchu? Aký je vzťah medzi sviatosťami — najmä eucharistiou — a christológiou, pneumatológiou a triadológiou? 2. Aký je vzťah medzi eucharistiou slúženou okolo biskupa miestnej cirkvi a tajomstvom jedného Boha v obecenstve troch Osôb? 3. Aký je vzťah medzi touto eucharistiou, slúženou miestnou cirkvou, a spoločenstvom všetkých miestnych cirkví v jednej, svätej Cirkvi jedného Boha v troch Osobách?"

Členovia koordinačnej komisie vypracovali súhrn z textov, ktoré pripravili tri podkomisie, ktoré, ako je známe, pracovali v priebehu roka. Prvá podkomisia zasadala od 29. apríla do 1. mája 1981 v pravoslávnom patriarcháte v Belehrade, 2. podkomisia sa konala v Ríme od 27. do 30. decembra 1980 a tretia podkomisia pracovala v októbri 1980 v Chevetogni v Belgicku. Spracované správy zo všetkých troch pracovných podkomisií predloží koordinačná komisia ako pracovný text na diskusiu na budúcom plenárnom zasadnutí zmiešanej komisie. Návrh textu vypracovali teda s ohľadom na tematiku, ktorá sa bude študovať v ďalšej fáze práce komisie. Tento návrh sa bude teda schvaľovať na tomto najbližšom zasadnutí komisie.

Koordinačný výbor sa zaoberal tiež otázkou prípravy tohto ďalšieho plenárneho zasadania. S vďakou prijal pozvanie kardinála Ratzingera, rímskokatolíckeho arcibiskupa v Mníchove a člena komisie, ktorý ponúkol svoje biskupské mesto ako miesto budúceho stretnutia, ktoré sa má uskutočniť v priebehu prvej polovice roku 1982. Presný dátum bude dodatočne oznámený.

Koordinačná komisia poslala telegram J. Sv. pápežovi Jánovi Pavlovi II. a J. Sv. patriarchovi Dimitriovi I. s prosbou o ich požehnanie a modlitby. Koordinačná komisia tiež vyjadrila svoju vďaku benátskemu patriarchovi Marcovi Cè za pohostinnosť. Členov koordinačného výboru prijal tiež grécky konzul v Benátkach p. Kaskarellis. Členovia komisie mali možnosť navštíviť významný chrám v Trocellu a pozrieť si mesto Benátky.

(Podľa oficiálneho komuniké Pavel Aleš)

Záštita Presvätej Bohorodičky

(POKROV)

V tieto dni naša svätá cirkev si s radosťou pripomína udalosť, ktorá sa odohrala pred viac ako tisíc rokmi v starodávnom meste Carihrade. Stalo sa to vo Vlachernskom chráme v prítomnosti veľkého počtu veriacich. Blažený Andrej a jeho učeník Epifán videli, ako sa v tomto chráme modlila za svet sama Prečistá Mária a ako pokryla modliacich sa svojím svätým omoforom. Hoci toto videnie mali iba títo dvaja askéti, celý ľud bol pod ochranou Panny Márie a od nich sa o tejto veľkej udalosti dozvedel celý svet. Bolo to vo chvíli ťažkej skúšky, kedy veriaci ľud potreboval jej pomoc, preto aj my tento deň s radosťou spomíname, lebo i v našom živote môžu byť také chvíle, kedy nikdo z ľudí nám nemôže pomôcť a potrebujeme sa obrátiť o pomoc k Bohu, k Bohorodičke a božím služobníkom. Cirkev naša je s nimi v trvalej jednote a spojení. A jedným z prostriedkov tohto spojenia je práve modlitba.

Kto to bol ten Andrej, ktorý sa stal hodný toho, aby bol svedkom orodovania Panny Márie za ľudský rod i za v nebezpečenstve sa nachádzajúce mesto Carihrad?

V bohatej Byzancii svätý Andrej patril k ľuďom chudobným, k ľuďom malým a nebol nikomu známy. Vďaka jeho skromnosti a tichosti nebola pre ľudí viditeľná a pozorovateľná jeho duchovná veľkosť a dokonalosť, jeho láska k ľuďom a k Bohu, jeho múdrosť. Známe je len to, že bol slovanského pôvodu a ako otroka ho istí kupci predali bohatému Grékovi. Jeho pán však skoro zistil, že je to veľmi nadaný človek, postaral sa o jeho vzdelanie a urobil ho svojím písárom. Avšak Andrej po čase zanechal toto svoje výhodné postavenie a plne sa oddal asketickému životu, ba praktizoval aj takzvané „jurodstvo radi Christa" (bláznostvo pre Christa), aby za touto odpudzujúcou maskou pestoval veľké duchovné kvality a pomáhal ľuďom pri riešení ich duchovných

ťažkostí a problémov. Pod pokrývkou jeho chudobného odevu skrývala sa duchovná chrabrosť a krása duchovného života. Spolu s tým sa svätý Andrej oddal prísnemu pôstu, dobrovoľnej chudobe a trvalej modlitbe. A pre túto jeho vnútornú dokonalosť zvolila si ho Matka Božia za človeka hodného jej zjavenia, ktorým dala najavo svoju lásku k ľudskému rodu, tú lásku, ktorou sa vyznačovala od svojho detstva, ale najmä vtedy, keď sa stala Matkou Spasiteľa sveta Isusa Christa. V spomínanom Vlacherskom chráme v Carihrade boli mnohí ľudia, aj bohatí a vysoko postavení, ale Panna Mária našla ako hodného jej zjavenia práve zbožného a chudobného Andreja, chudobného telom, ale bohatého duchom, bohatého u Boha, v božských veciach a v poznaní pravdy, ctihodného modlitebníka. Nebolo to jeho prvé ani posledné videnie.

Počas celonočného bdenia Andrej uvidel, ako Matka Božia prichádza do chrámu cez západné dvere v sprievode anjelov a množstva svätých a v jej blízkosti boli sv. Ján Krstiteľ a sv. Ján Bohoslov, ten apoštol, ktorému svoju Matku poručil na kríži sám Spasiteľ slovami: „Toto je tvoja matka!" Keď sa Bohorodička priblížila k ambónu, sv. Andrej sa spýtal svojho učeníka Epifána: „Či vidíš Pannu a Kráľovnú sveta?" A tento odpovedal: „Vidím, otče, a veľmi sa tomu divím!"

Bohorodička sklonila svoje kolená a dlho sa modlila prelievajúc slzy za národ, ktorý sa nachádzal v nešťasti. Potom sa priblížila k oltáru a opäť sa dlho modlila za svoj ľud. Po skončení modlitby sňala zo svojej hlavy prikrývku a rozprestrela ju nad modliacim sa ľudom. Obidvaja svätci videli žiarenie slávy Božej až do jej odchodu.

Svätá cirkev oslavuje tento deň zjavenia sa Panny Márie ako veľké a radostné zjavenie záštity Panny Márie nad týmto svetom, oslavuje tento deň ako deň veľkého milosrdenstva Božieho a lásky Matky Božej k nám, lebo Panna Mária sa takto modlila nielen v spomínanom chráme v Carihrade, ale v každom kresťanskom chráme, kde ľud s vierou očakáva Božie milosrdenstvo a jej pomoc, jej záštitu (pokrov). Preto náš ľud často a s radosťou spieva slová duchovnej piesne, v ktorej sa hovorí: „Diva dnes predstojit v cerkvi i s liki svjatych nevidimo za ny molitsja Bohu"! To je naše vyznanie o tom, že Bohorodička je našou stálou orodovníčkou, našou stálou záštitou a modlitebníčkou pred trónom Najvyššieho. Prosí za odpustenie našich previnení a darovanie nám tak potrebných spasiteľných darov Ducha svätého, milosrdenstva Božieho a Božej pomoci v tomto našom pozemskom živote, ktorý ešte stále je poznamenaný mnohými nedostatkami, hriechmi a priestupkami ktoré nie sú hodné veriaceho človeka zrodeného z vody a Ducha a určeného na nový život v Bohu. Aj na poslednom súde Matka Božia bude orodovať za ľud tohto sveta a jeho spásu. Modlitba a slzy, to sú prostriedky jej pomoci nám, prejav jej lásky a ochoty pomôcť každému hriešnemu človeku na jeho ceste k Bohu a k životu večnému. Ako dobrá služobníčka Pánova, ako Matka Spasiteľa sveta má tu smelosť (deržnovenije) k Bohu a k Synovi svojmu prosiť o odpustenie

našich previnení a o spásu sveta mocou Ducha svätého. Modlí sa spolu so všetkými svätými ako „čestnijšaja Cheruvim i slavnijšaja bez sravnenija Serafim, bez istlinija Boha Slova rodšaja, suščaja Bohorodica". A spolu s ňou sa za nás a za tento svet prihovárajú aj všetci svätí a anjeli, lebo sú účastní ako služobní duchovia v celom spasiteľnom diele Božom. Toto v nás vyvoláva pocit radosti, že nie sme sami, že máme na nebesiach Matku, Orodovníčku a Modlitebníčku, ktorá neprestajne a spolu s nami vznáša svoje modlitby k Otcovi nášmu nebeskému za odpustenie našich hriechov a za našu spásu, modlí sa so slzami v každom chráme, čoho si máme byť vždy vedomí a máme spojiť svoje modlitby s jej modlitbami. Táto spoločná modlitba, naša a modlitba Matky Božej so všetkými svätými má veľkú silu, lebo toto všetko sa spája s prosbami jej Syna a s nevysloviteľnými povzdychmi Ducha svätého k Otcovi nášmu nebeskému, aby prehliadol naše hriechy a dal nám život večný.

Taký je zmysel tohto radostného sviatku, ktorý nás všetkých volá, aby sme vždy pamätali na túto veľkú a spasiteľnú udalosť a stále mali na mysli fakt, že Bohorodička je s nami, v každom čase, pri každej bohoslužbe v chráme, ale aj v našom súkromnom živote. Preto sa denne utiekajme pod jej záštitu (pokrov) a berme si živý príklad z jej života pre našu službu Bohu i blížnym.

Š. P.

Súčasná úloha všetkých na obranu života ľudstva

Bleskovo sa rozletela vlna ostrých protestov proti rozhodnutiu amerického prezidenta Reagana začať s výrobou neutrónovej zbrane na ničenie ľudských životov. Naša pravoslávna cirkev ako celok so všetkou rozhodnosťou protestuje proti tomuto činu a proti neľudskému hazardu s ľudskými životmi.

Jediné východisko z nebezpečnej situácie je aktivizovať celosvetový odpor a povzbudiť verejnú mienku proti zvôli podnecovateľov agresívnej jadrovej vojny, proti ich politike „z pozície sily" v použití neutrónovej zbrane.

Celosvetový odpor musí zaznieť novým spôsobom, než dosiaľ. My v Kresťanskej mierovej konferencii tomu hovoríme: „Hľadať novú mierovú stratégiu". Mám pri tom na mysli, že sa musí lepšie zjednotiť odpor žien celého sveta, ktoré tvoria polovicu ľudstva. Žena a matka, ktorá vychováva deti, nové ľudské pokolenie, je prirodzenou a neúprosnou odporkyňou apokalyptického vyhladzovania a mrzačenia detí. Československý zväz žien je veľmi aktívny a môže v nadchádzajúcom Svetovom kongrese žien veľa užitočného v tomto smere učiniť. — Treba neustále burcovať svedomie ľudí, podporovať ich posvätný hnev a vytvoriť tak rozhodnú, grandióznu duchovnú a morálnu silu, ktorá pomôže zachrániť nevinné deti na našej zemeguli. — Praktické prevedenie akcie môže byť územne

rôzne a má sa prispôsobovať miestnym pomerom: protestné zhromaždenia, pochody, rezolúcie a iné opatrenia za záchranu mieru.

Pre našu Československú socialistickú republiku je vhodná podpisová akcia pod heslom „Dobrej vôli" alebo pod iným heslom. Podpisové hárky majú byť predložené všetkým ženám od 16 rokov v mieste ich stáleho bydliska. — To sú naše skromné návrhy.

+ Dorotej,
metropolita pražský a celého Československa

Svätá liturgia — faktor obnovy cirkevného života

V predchádzajúcom čísle sme si objasnili myšlienku, že liturgia ako osobitná udalosť a faktor v našom duchovnom živote najmarkantnejšie sa prejavuje v dvoch momentoch: v kázaní slova Božieho a vo sv. prijímaní. Ozrejmili sme si reálnu prítomnosť Christa v cirkvi a v každom z nás a potrebu aktívne pociťovať túto prítomnosť Christa medzi nami a v nás a prišli sme k záveru, že liturgia ako centrum bohoslužby nie je len jeden z faktorov obnovy cirkevného života, ale že je to faktor rozhodujúci. Preto nemôžeme hovoriť o obnove a napredovaní cirkevného života bez tohto rozhodujúceho faktoru — mimo sv. liturgie. Obnova je spôsob a stupeň liturgického života, je to dôsledok tohto aktívneho života, ktorý v konečnom dôsledku privádza človeka k spáse, lebo v liturgii sa realizuje celé dielo našej spásy. Čiže tu sa naša spása od zla a hriechu nielen káže a proklamuje, ale sa aj uskutočňuje a dosahuje. Apoštol Pavel v liste Rimanom o tom píše: „Lebo všetci, ktorých Duch Boží vedie, sú synovia Boží" (8, 14). Svätosť sa nedosahuje slovami a pojmami, pustým rozumovaním alebo výchovou, ale je to ovocie Ducha svätého, ktorý v nás prebýva a pre prítomnosť ktorého sme otvorili svoje vnútro. Preto dedičmi kráľovstva budú len tí, čo konajú spravodlivosť a žijú životom Božím. V liste Galatským apoštol Pavel píše: „Ovocie Ducha je: láska, radosť, pokoj, zhovievavosť, nežnosť, dobrotivosť, vernosť, krotkosť, zdržanlivosť. Tí, čo prináležia Christu Isusovi, ukrižovali si telo s vášňami a žiadosťami. Ak Duchom žijeme, aj obcujeme podľa Ducha" (Gl 5, 22—25). Tieto slová nám ukazujú, že cirkev a celý náš nový život sa rodia z Ducha svätého. A svätá liturgia je tým najvhodnejším spôsobom a faktorom premeny čiste ľudského zhromaždenia na skutočnú cirkev Božiu, cirkev svätú.

Niekedy však stretávame názor, že je možné dosahovať svätosť aj mimo cirkvi a na dôkaz sa uvádzajú niektoré biblické fakty. Avšak v skutočnosti tomu tak nie je. Dielo Božie nie je ničím obmedzené a ohraničené a cirkev Božia je otvorená pre všetky národy (Sk 2, 5—11). Potenciálne (v možnosti) cirkev objíma celý svet, lebo Christos prijal na seba celú ľudskú prirodzenosť, ale to neznamená, že všetci patria do cirkvi. Do cirkvi patrí iba časť ľudstva a na túto časť sa vzťahuje aj prítomnosť Christova, čo sa najkonkrétnejšie

prejavuje na svätej liturgii. Svätosť dosahovaná mimo cirkvi má za cieľ šírenie kráľovstva Božieho medzi pohanmi a napomínanie tých, ktorí zanedbávajú cirkevno-liturgické prostriedky spásy. Tu stačí spomenúť hrozbu nekajúcim sa mestám (Chorazim a Betsaida), v ktorej Spasiteľ pripomína, že keby sa v iných mestách boli diali tak veľké veci ako tu, boli by už dávno činili pokánie (Mt 11, 21—22). V takomto zmysle Spasiteľ pochválil čin milosrdného Samaritána. Avšak tento čin treba chápať v duchu toho konfliktu, aký nastal medzi farizejmi a ich liturgickou praktikou a Spasiteľom. Spasiteľ odsúdil ich falošnú zbožnosť a falošnú liturgickú prax, ale neodsúdil bohoslužbu ako takú. Farizejská bohoslužba nebola príjemná Bohu, preto Isus Christos musel povedať túto trpkú pravdu: „Vy sa spravodlivými robíte pred ľuďmi, ale Boh zná vaše srdcia, lebo čo vysoké je pred ľudom, ohavnosťou je pred Bohom" (Lk 16, 15). Podobným spôsobom odsúdil Boh formálnu bohoslužbu ústami prokoka Izaiáša (1 a 2 kap.), lebo ústami síce oslavovali Boha a prinášali mnohé obete, ale ich srdce bolo ďaleko od Neho (Mt 15, 8—9). Takíto ľudia „budú sa tvárit pobožne, ale silu pobožnosti budú popierať... Sú to ľudia porušení na mysli a nespoľahliví vo viere" (2 Tm 3, 5, 8). Očistenie jeruzalemského chrámu malo ďalekosiahly význam a znamenalo koniec formálnej zbožnosti a formálneho bohoslužobného života (Mk 11, 17). Pravé náboženstvo je len to, ktoré sa neobmedzuje na formálne plnenie bohoslužobných praktík, ale to, pre ktoré bohoslužba a slovo Božie je zdrojom, motívom a silou na konanie spravodlivosti v každodennom živote. To je tá skutočná ortodoxia — p r a v o s l á v i e v Starom i Novom zákone. Skutočná cirkevnosť si vyžaduje činnú vieru a nielen nejaké formy bohoslužby, preto treba spojiť vieru, život a bohoslužbu v jeden celok, lebo iba tak vzniká opravdivá cirkevnosť a opravdivý liturgický život. Aj o tom apoštol Pavel napísal tieto krásne slová: „Lebo vieme, že Christos, ktorý vstal z mŕtvych, viac neumiera a smrť viac už nepanuje nad Ním. Lebo čo umrelo, umrelo hriechu raz navždy; čo však žije, žije Bohu. Tak súďte aj vy, že ste mŕtvi hriechu a živí ste Bohu v Christu Isusovi... Ani údy svoje nevydávajte za nástroje neprávosti, ale sa oddajte Bohu, ako ktorí ste boli mŕtvi a ste živí, a svoje údy vydávajte Bohu za nástroje spravodlivosti. Hriech totiž nebude panovať nad vami; lebo nie ste pod zákonom, ale pod milosťou" (Rim 6, 9—14).

Z hľadiska týchto skutočností treba posudzovať význam a hodnotu bohoslužieb aj v našej novozákonnej dobe. Aj pre nás formalizmus v náboženskom živote je veľkým nebezpečenstvom, lebo každý, kto sa modlí, chodí do chrámu a koná iné veci len preto, že sa snáď bojí Božieho trestu, alebo, čo je ešte horšie, aby sám vynikol pred ľuďmi ako spravodlivý človek, nežije opravdivým náboženským životom. Ale to neznamená, že opravdivý náboženský život neexistuje, alebo že pre nás sú nepotrebné praktizované formy bohoslužieb. Ako každá iná oblasť ľudského života, aj viera a náboženský život má svoje spôsoby a formy, svoje prostriedky a miesta, na ktorých a skrze ktoré sa prejavuje a uskutočňuje. A cez tieto formy a prostriedky pôsobí aj

milosť Božia, bez ktorej tento náboženský život je nemysliteľný. Zavrhovanie chrámu, bohoslužieb, bohoslužobných predmetov by nás priviedlo k heréze a k falošnému špiritualizmu, ktorý je charakteristický pre sekty. Ešte na začiatku kresťanstva sa objavila sekta, ktorá učila o zdanlivom vtelení Syna Božieho. Podľa ich názoru Christos nemal skutočné ľudské telo a jeho ľudská podoba nebola reálna. Cirkev toto učenie odsúdila z toho dôvodu, že keď Christos nemal skutočné telo, potom i naša spása je neskutočná, lebo neskutočné je aj Jeho vzkriesenie. Tu jasne vidíme, k akým nezmyselným vývodom môžeme dôjsť, keď sa pozmení hoci len jedna pravda z kresťanského učenia. Preto popierať potrebu miesta, formy a prostriedkov náboženského života cirkvi je práve takou herézou. Preto v našej pravoslávnej cirkvi svätá liturgia a ostatné bohoslužby a bohoslužobné úkony majú svoje miesto, svoju vonkajšiu a viditeľnú formu, svoj konkrétny hmatateľný prejav, svoj obsah a zameranie, a všetko toto plne odpovedá podstate a povahe našej viery, tradičného učenia, jedným slovom pôvodnej štruktúre a duchu cirkvi Christovej, povahe a duchu spasiteľného diela Christovho, ktorý sa skutočne stal človekom a v tomto našom reálnom svete vykonal dielo našej spásy. Preto aj sám pri ustanovení sv. eucharistie použil reálnym spôsobom chlieb a víno, aby ich premenil na nový pokrm z neba — na svoje Telo a svoju Krv. Preto tu nemôžeme hovoriť, že to bolo len nejaké videnie, nejaký duchovný akt, ale božsko-ľudská a duchovne-materiálna skutočnosť, v ktorej cirkev podľa vôle Isusa Christa pokračuje ďalej. A takto sa treba pozerať na všetko ostatné, čo v cirkvi pre náboženský život človeka zachovávané je.

Pri takomto pohľade na vec odpadá akýkoľvek formalizmus, lebo v cirkvi každá vec, každá forma bohoslužby má v sebe konkrétny modlitebno-liturgický zmysel a nemôže byť chápaná len sama o sebe ako nejaká magická forma platná len pre jednotlivca. V cirkvi všetko má svoj náboženský a sviatostný význam, slúži našej spáse ako prostriedok a nástroj. V nich sa totiž pre nás vteľuje realita našej spásy, opravdu sa uskutočňuje, avšak za predpokladu, že k týmto veciam pristupujeme tak, ako si to vyžadujú: s plnou vierou a poznaním ich poslania a zmyslu.

Avšak nepovedali by sme všetko o formalizme, keby sme sa nedotkli niektorých jeho konkrétnych spôsobov. Ide tak o formálny prístup k bohoslužbe, o „len počúvanie" bez aktívnej účasti na tom, čo sa tu uskutočňuje, ako aj o vykonávanie bohoslužieb. V tomto ohľade máme na mysli určitú teatrálnosť pri vykonávaní bohoslužieb. Ide tu o to, že celý priebeh bohoslužby môže byť uskutočnený podľa najvyšších požiadaviek profesionality (odbornosti), na vysokej umeleckej úrovni (spevácke zbory a pod.), ale to ešte nemusí byť opravdivá krása, najmä duchovná. Problém je v tom, že bohoslužba nemôže mať len jednu stránku veci. Nemôže byť chápaná príliš duchovne, ale nemôže byť chápaná príliš svetsky, kedy pod leskom oblečenia, výzdoby chrámu a umeleckého spevu zasa zaniká vnútorná hodnota bohoslužby. Preto v prípade sv. liturgie (ale aj každej inej bohoslužby) musíme mať na mysli

jej vnútorný obsah a jej skutočný sviatostný a spasiteľný význam. Sú dediny a mestá, kde sa nachádzajú prekrásne a priam bohatstvom prekypujúce chrámy, ale sú aj veľmi skromné, niekedy len štyri obielené steny. Ale sv. liturgia, ktorá sa v nich koná, nie je od tohto bohatstva alebo jednoduchosti závislá. Ba môže sa stať, že práve v tom skromnejšom chráme ľudia viac prežívajú veľkosť liturgie než v tom bohatom, kde je príliš veľa možností na rozptýlenie a zníženie pozornosti k sv. liturgii. V skutočnosti ani jedno ani druhé by nemalo byť prekážkou, aby veriaci človek prežil do hĺbky tajomstvo sv. eucharistie. To však už záleží od každého jednotlivca, ako je na toto prostredie pripravený. Umenie je prejavom ľudského ducha a vyvíja sa stále pod vplyvom duchovných potrieb človeka, najmä náboženských. Treba však usilovať o to, aby sme v tomto ohľade dodržali patričnú rovnováhu. Je nám príjemné, keď vstupujeme do chrámu, ktorý je čistý a všetky potrebné veci v ňom odpovedajú skutočným potrebám a duchu našej cirkvi. Je nám však smutno, keď vidíme, že chrám je zanedbaný, že je v ňom neporiadok a nevkus, lebo to svedčí alebo môže svedčiť o chladnom náboženskom živote príslušníkov tohto chrámu s výnimkou takých situácií, kedy sa to nedá uskutočniť ináč. Avšak najdôležitejšou tu zostáva tá skutočnosť, aby čistým a svätým bol život tých, ktorí chrám navštevujú. Čo z toho, že chrám bude v zlate, keď náš život bude poznamenaný mnohými morálnymi nedostatkami a celé naše náboženstvo vyznie farizejsky? Preto usilujme predovšetkým o túto krásu a potom i o krásu materiálnu, aby jedno vyjadrovalo krásu a hodnotu toho druhého. Spasiteľ vyhnal kupcov z jeruzalemského chrámu a vyčistil ho, lebo je to dom Boží, dom modlitby, ale práve tak dôrazne, ba ešte viac si želal, aby ľudské srdcia boli živým chrámom Božím, chrámom Ducha svätého. Zvoľme si aj my túto správnu cestu, aby sme sa nemuseli hanbiť ani za murovaný chrám, hoci to nemusí byť ten najkrajší chrám sveta, ani za ten svoj živý chrám — chrám Ducha svätého, pre vznik ktorého Boh obetoval Syna svojho jednorodeného. O tom ap. Pavel napísal: „Či neviete, že ste chrám Boží a Duch Boží prebýva vo vás? Kto kazí chrám Boží, toho skazí Boh, lebo chrám Boží je svätý, a tým ste vy!" (1 Kor 3, 16).

Všetko, čo v našich chrámoch je, nie je akási dekorácia, výstava, ale sú to prostriedky pôsobenia na náš duchovný život, prostriedky, cez ktoré sa do nášho života vteľujú duchovné skutočnosti. Tak ako slovo Božie je zjavené Duchom svätým a zapísané vo svätých knihách, tak je to aj v prípade iných potrieb chrámu, ktoré slúžia k realizácii našej spásy. Bez tohto náboženského určenia by tieto predmety stratili akýkoľvek význam. Čím bol kríž do príchodu Isusa Christa? Znamením najbrutálnejšej popravy. Čím je dnes? Znamením víťazstva nad smrťou, znamením spásy, prostriedkom našej obnovy a zjednotenia s Bohom.

Prot. Š. Pružinský.

(Pokračovanie)

Z minulosti pravoslávneho duchovného života na Slovensku

Jeden mysliteľ povedal: „Kde niet poznania minulosti, nemôže byť vízia budúcnosti". Preto sa do minulosti vraciame, a to najviac do prvého obdobia, kedy bolo našim predkom zvestované kresťanstvo, aby sme si ujasnili korene našej pravoslávnej viery a mohli na tomto pevnom základe ďalej rozvíjať náš staroslovienskv cirkevný jazyk, východný obrad a duchovnú kultúru.

Vieme, že na počiatku našich kultúrnych dejín boli učiteľami našich predkov sv. Cyril a Metod spolu so svojimi žiakmi. Boli to ľudia väčšinou spätí s mníšskym životom. Monastiere (kláštory) boli v tom čase vlastne jedinými strediskami osvety, v nich boli významné školy pre výchovu duchovenského dorastu. Takéto stredisko zorganizovali na Veľkej Morave aj sv. Solúnčania Konštantín (sv. Cyril) a Metod. Podľa P. Ratkoša „na tomto učilišti vyrástlo významné kultúrne dielo, ktoré už v súčasnej dobe malo ohlas i v neslovanskom svete" (Pramene k dejinám Veľkej Moravy, Bratislava 1964, str. 10). Pravdepodobne išlo o kláštor, akých v Byzancii a inde v pravoslávnom svete bolo mnoho. Duchovné vzdelanie bolo spojené s mníšsko-asketickým životom. Dnes akosi mnohé z týchto pokladov ducha zapadlo do zabudnutia, ale keď si uvedomíme, aký význam mal kláštorný život nielen pre Byzanciu, ale i medzi slovanskými národmi a inými oblasťami sveta, musíme o to viac usilovať sa pochopiť a osvetliť si všetko, čo sa nám zachovalo ako svedectvo o tomto základe. Mnohé bolo zničené, ťažké straty sa bolestne dotkli kultúrneho, hospodárskeho a sociálneho života našich predkov po vyhnaní cyrilometodejských žiakov z Veľkej Moravy.

Carihradský patriarcha spravoval v prvej polovici 11. stor. niektoré juhoitalské diecézy. Tam sa konala bohoslužba podľa východného obradu. Grécke kláštory boli aj v Ríme a podliehali východnej cirkvi, vyznávali vieru cirkvi v Symbole bez filioque, zachovávali grécke zvyky i jazyk, pestovali vrúcnu zbožnosť s príznačným mysticizmom a asketizmom. Významný je vplyv napríklad sv. Nila na západné reformné hnutie i na českého pražského biskupa sv. Vojtecha a iných.

Aj írska cirkev udržiavala styky s Byzanciou, v obradoch a vo vzdelaní boli Íri bližšie gréckej cirkvi. Tiež vo francúzskych chrámoch ešte v 7. až 10. storočí bolo vyznanie viery, Otče náš, žalmy, glória pri sv. liturgii recitované po grécky. Podobne v rímskych chrámoch na Vianoce a Veľkú noc evanjelium a apoštol čítali po grécky. Stopy gréckeho spevu vo francúzskych rukopisoch siahajú až do 15. storočia.

Západ sa nemohol zaobísť bez pomoci duchovného sveta byzantského. V 9. a 11. storočí hľadali v Byzancii vzory a podnety. Filozof a teológ Tomáš Akvinský bral si za predlohu diela gréckeho teológa sv. Jána Damašského z 2. polovice 8. storočia, najmä slávny spis „Prameň poznania". Aj na umeleckom poli bolo byzantské umenie až do gotiky pokladané za vyšší výraz umeleckej tvorby. Cez Taliansko prechádzali tieto podnety do Uhier a pôsobili na uhorské umenie v dobe Arpádovcov. Byzantskí mnísi pôsobili aj v Nemecku, boli tu aj umelci, povolaní v 10. storočí manželkou cisára Ottu II., gréckou princeznou Teofanou, dcérou byzantského cisára.

V slovanskom svete bola znalosť gréčtiny v 9. storočí málo rozšírená, nakoľko kresťanstvo tu prenikalo pomaly. Preto sa Byzancia zaoberala myšlienkou využiť pre slovanské národy ako literárny jazyk slovienčiny. Podnety tu boli azda už predtým, ale len vďaka géniovi sv. Konštantínovi — Cyrilovi a jeho bratovi sv. Metodovi bolo toto dielo veľkolepým spôsobom uskutočnené.

Príchod Maďarov do Panónie neohrozil spočiatku pravoslávnu vieru Slovanov, ktorí tu žili, lebo Maďari už vo svojej pravlasti podliehali gréckym — byzantským vplyvom. Je mylným tvrdenie maďarských historikov (napr. Szefüho), že život Maďarov sa vyvíjal vždy len v okruhu civilizácie „kresťansko-germánskej". Už v dobe sv. Cyrila a Metoda došlo k stretnutiu slovanských misionárov v Maďarmi. Neskoršie maďarskí náčelníci Bulcsu a Gyula priviedli si biskupa vysväteného v Carihrade. Vo Vespríme, Marosváre, Oroszlane, Vyšehrade, Dunapentele, Szarvaszentdemetere a mnohých ďalších miestach vyrástli pravoslávne grécke kláštory a duchovné strediská.

Historické a archeologické nálezy ukazujú, že grécka cirkev mala v dobe Arpádovcov aj ináč významnú úlohu. Kým v Čechách v 11. storočí sa pravoslávne monastiery zachovali len ojedinele, v Uhorsku sú všetky kláštory pravoslávne až do 13. storočia, veď ešte v roku 1204 vytýkal pápež Innocent III. uhorskému kráľovi Imrichovi, že v Uhorsku je len jeden kláštor latinského obradu a východných grécko-pravoslávnych je veľa. Aj v slovansko-rumunskom prostredí sa udržali pravoslávne kláštory natrvalo. Byzantský cisár Michail

Chrámový sviatok v Ľubici — 1981.

Dukas udelil uhorskému kráľovi Gejzovi I. okolo r. 1075 kráľovskú korunu pri príležitosti sobáša s byzantskou kňažnou, čo ukazuje na istý stupeň závislosti obdarovaného k darcovi. Uhorskí panovníci snažili sa napomáhať zahranično-politickým plánom Byzancie, aj keď sa diali pokusy zo strany nemeckej ríše pripútať uhorské kráľovstvo k zväzku ríše rímsko-nemeckej. Dejiny Uhorska boli tesne späté s históriou južných a východných Slovanov. Až v poarpádovskej dobe došlo navonok k istému zblíženiu so západným, talianskym svetom a boli prinášané západné prvky.

Pravoslávny grécko-slovanský rítus sa v Uhorsku opieral hlavne o mníchov (píšu o tom Fejér, L. Bréhier). Kým latinská orientácia bazírovala viacej na strohej výmere desiatkov, východnú cirkev dlho charakterizoval zmysel pre dobročinnosť veriacich „podľa zvyklostí Slovanov". Čo bolo príťažlivou výhodou východnej, pravoslávnej cirkvi v tom čase (poznamenáme, že tzv. únia s Rímom vtedy ešte nejestvovala, tá vznikla nátlakom až v 17. a 18. storočí v ľudových vrstvách? Bola to nielen zrozumiteľnosť jazyka a aktívnejšia účasť prostých veracich na bohoslužbách východného rítu, než v obrade latinskom, ľudu celkom nezrozumiteľnom, ale i materiálne ohľady cirkví pravoslávnej a ich predstaviteľov, poväčšine mníchov, ktorí v sebe niesli tradíciu cyrilometodejskú, charakterizovanú aj materiálnymi ohľadmi na biednych a nemajetných. Dosť často sa zabúda na tento aspekt cirkevného života, z ktorého sa rodila aj hlboká vernosť ľudu voči svojej cirkvi. Veď stále platí slovo Isusa Christa: Milosrdenstvo chcem, a nie obete... Poplatky od veriacich vo forme desiatkov nanútila západná cirkevná orientácia. Latinskí hodnostári i pápež Innocent III. r. 1198 tvrdo naliehali na kráľa Imricha, aby donútil aj slovanské pravoslávne obce a ich veriacich platiť desiatky a aby sa nezdráhal použiť aj silu na donútenie obcí napr. v kaločskej arcidiecéze, ktoré nechceli odviesť kompletný desiatok svojmu diecezánovi (Fejér).

Že v prípade sv. Cyrila a Metoda išlo o pravdivých, zbožných pravoslávnych mníchov, vidieť aj z toho, že keď sa vracali z Veľkej Moravy (prípadne aj z iných misií) odmietli odmenu v zlate a drahocennostiach, ale žiadali prepustiť zajatcov: „A nevzal ani od Rastislava, ani od Koceľa ani zlata, ani striebra... Vyprosil si deväťsto zajatcov od oboch a prepustil ich" (Život Konštantínov, XV). Spisovateľ Vaněček podáva takúto charakteristiku o sv. bratoch — nemeckí kňazi vytýkali Svätoplukovi: „Knieža, prečo poslúchaš toho starca? Vidíš, že sa nepodobá iným ľuďom, len rozdáva a žije ako chuďas!" (Veľká Morava).

Východní mnísi boli asketicky pripravení a zocelení, schopní nastúpiť dôslednú, tvrdú cestu mníšskych ideálov, cestu lásky a sebazaprenia. V tom sa líšili od vtedajších latinských hlásateľov, zvyknutých na svetský lesk a pohodlie. Ako odchovanci gréckej duchovnej tradície monastierov a pustovní pláli nadšením pre misijnú prácu. Pracovali neúnavne a bez ohľadu na zisk alebo na slávu, zabúdali na telá, len aby poslúžili ľudu, ku ktorému ich poslal Boh. Ich snahou bolo vyučiť žiakov a pozdvihnúť k Bohu a nebeským výšinám myseľ slovanského ľudu. Keď boli neskoršie vyhnaní z Veľkej Moravy a podľa nemeckých zákonov pozbavení občianskych práv, čo znamenalo, že im bolo zakázané poskytovať pomoc a stýkať sa s nimi, že boli pozbavení všetkého majetku, niektorí sa rozutekali do susedných krajín Čiech, Bulharska, Srbska, aby tam hľadali novú vlasť a nové pôsobište, ale istotne mnohí rozutekali sa po dedinách na Veľkej Morave, aby mohli tajne navštevovať a pomáhať veriacim, ktorých im zveril nebeský Pastier, Isus Christos. Pokojne vyhľadali si skrýše a jaskyne v hlbokých slovenských lesoch, modlili sa za svoj národ a cirkev, tajne slúžili ľudu slovienskym jazykom a ľud ich rád vyhľadával. Nie je náhodné, že pamiatka na týchto svätých mužov sa zachovala v ľudovej tradícii, v ľudových rozprávkach a povestiach. Tam častejšie sa objavuje motív, že tu alebo inde žije dobrý starec čiernokňažník (černorizec — staroslovienskу mních). Duch modlitby a milosrdenstva sprevádzali v tradícii národa týchto svätcov. Ťažko hľadať svedectvá o nich v oficiálnych, cirkevných alebo svetských dokumentoch. Niet tam zmienky o nich, lebo sa úmyselne na nich malo zabudnúť. Pre ľud však mali oni a ich modlitba, ich duchovný život veľký význam. Boli jeho duchovnými radcami a učiteľmi v najťažších momentoch dejín. Stále nové a nové generácie týchto tichých svedkov Božej pravdy objavovali sa v našom národe. Málo o nich vieme, ale cítime, že i dnes žijeme ich modlitbami, ktoré oni za nás vysielali k Bohu.

Štefan Horkaj, duchovný

Chrámový sviatok v Ľubici — 1981.

ZA MIER

Rozhodný protest

Predstavitelia československej verejnosti sa zhromaždili v pondelok 17. 8. 1981 v Brožíkovej sieni Staromestskej radnice v Prahe na manifestácii s rozhodným protestom proti rozhodnutiu amerického prezidenta Reagana o začatí výroby nových ničivých jadrových zbraní — neutrónovej bomby. — S podobným cynizmom a pohŕdaním voči najväčšiemu daru Božiemu — životu človeka — môžu vystúpiť ľudia, ktorí hlboko klesli morálne. Tisícky a tisícky protestných rezolúcií prichádza na kompetentné úrady od našich občanov, podnikov, kolektívov pracujúcich, vedcov, lekárov, technikov a tiež od cirkví. V tomto protestnom ovzduší prebiehalo i spomínané zhromaždenie, o ktorom občanov našej vlasti stručne informovali naše oznamovacie prostriedky.

Za pravoslávnu cirkev sa na tomto zhromaždení zúčastnil Jeho Blaženstvo metropolita pražský a celého Československa Dorotej, ktorý osobne odovzdal do rúk podpredsedu ÚV NF ČSSR dr. Tomáša Trávníčka protest od pravoslávnej cirkvi proti výrobe a použitiu neutrónovej zbrane ako aj ďalšie podnetné návrhy. Obsah protestného listu prinášame v plnom znení:

Pán prezident, my, účastníci zhromaždenia zástupcov československej verejnosti, sa na Vás obraciame s rozhodným protestom proti Vášmu rozhodnutiu vyrábať novú zbraň hromadného ničenia — neutrónovú bombu. Nemôžeme skryť rozhorčenie nad cynizmom tohto činu, ktorý ste urobili v dňoch, kedy si celý svet pripomína utrpenie Hirošimy a Nagasaki, a ktorý hanobí pamiatku státisícov nevinných ľudí, zabitých a zmrzačených americkou atómovou bombou.

Výsledkom Vášho kroku, ktorý neberie do úvahy hlas miliónových más, ktoré od Vladivostoku cez Prahu, Stockolm, Kodaň, Paríž až po samotný Washington stále silnejú proti vojne, za spoluprácu medzi národmi a za mier, môže byť len podstatné zhoršenie medzinárodného ovzdušia a zrýchlenie pretekov v zbrojení. Vaše rozhodnutie vytvára nové prekážky pre tak potrebné rokovanie o zastavení horúčkovitého zbrojenia a odzbrojenia, predovšetkým v najdôležitejšej oblasti — jadrových zbraniach a všetkých zbraniach hromadného ničenia. Znehodnocuje všetko pozitívne, čo sa už pri obmedzovaní jadrových zbraní dosiahlo, v praxi odmieta všetky konštruktívne návrhy socialistických štátov na vyriešenie otázok odzbrojenia. Ignoruje požiadavky všetkých rozumne uvažujúcich ľudí dobrej vôle. Nie je ho možné hodnotiť ináč ako krajne hazardný čin na ceste k príprave jadrovej vojny.

Svojím rozhodnutím preberáte na seba plnú zodpovednosť za ďalšie zvýšenie zbrojenia vo svete. Nemôžete predsa reálne očakávať nič iného, než to, že socialistické štáty prijmú potrebné opatrenia na obranu a zabezpečenie svojej bezpečnosti.

Nesúhlasíme s tvrdením, že ide o Vašu „vnútornú" záležitosť, pretože neutrónové hlavice budú rozmiestnené len na území USA. Veď sám Váš minister obrany vyhlásil, že môžu byť do Európy dopravené v priebehu niekoľkých málo hodín. Neutrónové zbrane sú určené práve pre Európu a predstavujú vážne nebezpečenstvo pre všetky národy, ktoré tu žijú.

V márnej snahe o dosiahnutie vojenskej prevahy a možnosti diktovať svetu podmienky z pozície sily, sa hazarduje s osudom civilizácie celej našej planéty. Pritom je úplne jasné, že v súčasnosti už vojenskú prevahu dosiahnuť nie je možné. Vari sa, pán prezident, naozaj domievate, že je možné vyhrať jadrovú vojnu?

V mene československého ľudu preto podporujeme návrhy Sovietskeho zväzu, aby sa štáty bez akýchkoľvek predbežných podmienok vzájomne zriekli výroby neutrónových zbraní. Rovnako ako všetci mierumilovní ľudia na svete, v mene práva človeka na život Vás rozhodne žiadame o okamžité zrušenie rozhodnutia o výrobe neutrónovej bomby. Záujmy celého ľudstva vyžadujú, aby i vláda USA vykročila na cestu odzbrojenia, vytvárania ovzdušia mieru, vzájomného porozumenia a dôvery medzi všetkými štátmi.

— — —

Na záver zhromaždenia poďakoval dr. T. Trávníček prítomným za účasť a jednomyseľnosť v spoločnom našom úsilí nedopustiť výrobu strašnej ničivej zbrane, ktorá je namierená priamo na náš kontinent — Európu. Potom sa p. dr. Trávníček stretol s účastníkmi, pozdravil sa s nimi a zotrval v krátkej besede o aktuálnych otázkach súčasného medzinárodného nebezpečného stavu vo svete.

M. D.

Vyhlásenie patriarchu moskovského a celej Rusi Pimena

Rany druhej svetovej vojny sa dosiaľ nezahojili. Štyridsiate výročie prepadnutia našej mierumilovnej vlasti fašistickým Nemeckom s novou silou oživilo v srdciach všetkých sovietskych ľudí vďačné spomienky na veľký počet našich spoluobčanov, ktorí padli na poli krvavých bitiek, na všetkých nespočetných bratov a sestry, ktorí zaplatili tým najposvätnejším — vlastným životom za ubránenie slobody a nezávislosti našej vlasti a celého ľudstva.

Teraz sa však znovu sťahujú smrtiace mraky. Je to dôsledkom toho, že svet je presýtený rafinovanými zbraňami hromadného ničenia, dôsledkom zločineckej propagandy o domnelej prípustnosti použitia jadrových prostriedkov vedenia vojny, zákerného stupňovania politického napätia, pričom toto všetko je stimulované nemravným tvrdením o „sovietskej vojenskej hrozbe". Je to práve to nebezpečie, ktoré ohrozuje samotnú existenciu života na zemi a s ktorým aktívni obrancovia mieru musia bojovať, nad ktorým musia víťaziť. Práve taký boj je obsahom výzvy Najvyššieho sovietu ZSSR „Parlamentom a národom sveta". Tento dokument, naplnený ozajstným humanizmom, poukazuje na vysoký stupeň vojnového ohrozenia v našej dobe. Znovu a znovu vyhlasuje neochvejnú zásadu zahraničnej politiky našej veľmoci: zabezpečenie mieru. Lebo, ako sa správne zdôrazňuje vo Výzve, čas nečaká!

Episkopát, klérus, príslušníci mníšskeho stavu a laici ruskej pravoslávnej cirkvi, naplnení pocitmi hlbokého vlastenectva a vo vedomí nekonečnej ceny posvätného daru života a vrcholnej dôležitosti jednoty ľudského rodu, vo všetkom a úplne podporujú Výzvu Najvyššieho sovietu ZSSR a pevne dúfajú, že parlamentári všetkých krajín sveta pochopia patričným spôsobom vysoko humanistický obsah tohto dokumentu; že urobia všetko, čo na nich závisí, aby národy sveta neboli uvrhnuté do všestravujúceho ohňa jadrovej katastrofy.

Stotožňujeme sa s výzvou Leonida Iľjiča Brežneva, kde sa uvádza, že pri zabezpečovaní práva ľudí na život nik nemôže zostať bokom alebo byť ľahostajným; je to záležitosť jedného každého z nás. Vyhlasujeme, že táto výzva má bezprostredný vzťah k cirkvám a náboženským organizáciám, ktoré už z titulu svojho určenia nemôžu stáť bokom boja za mier. Mier chápeme predovšetkým ako absenciu vojny. Vidíme ho však tiež ako súhrn darov života pre každého človeka, ako záležitosť pravdy (Iz. 32, 17). Taký mier je dôsledkom vnútorného vzťahu človeka, žijúceho v súlade s prírodou, v aktívnom konaní dobra, v úcte k iným ľuďom a národom. Taký mier sa buduje nie mocou zbraní, ale na vzájomnej dôvere. Odtiaľ tiež plynú úlohy, patriace cirkvám v službách mieru: odhaľovať hriešnikov (1 Tm 5,20) a množiť lásku v ľuďoch.

Cítime hlboké uspokojenie nad tým, že sa do tohto ušľachtilého hnutia široko zapájajú cirkvi a náboženské organizácie mnohých krajín sveta. Vítame existenciu veľkého počtu mierových iniciatív náboženských kruhov, ktoré sa

vzájomne dopĺňajú a spoločne tvoria veľkú silu, ktorá, ako veríme, spolu s podobným úsilím všetkých ľudí dobrej vôle môže vytvoriť neprekonateľnú prekážku proti zhubnému víťazstvu militarizmu, proti bezbožnému šialenstvu tých, ktorí chcú ovládnuť svet.

Veríme, že ľudia dobrej vôle dosiahnu úspech na tejto požehnanej ceste, ktorý bude dôsledkom sily ich ducha, ich neustáleho tvorivého a stále sa stupňujúceho úsilia. Aby sme tento úspech dosiahli, musíme chápať skutočnosť realistický, v celej zložitosti nebezpečia, ktorým je ľudstvo ohrozené, a súčasne si jasne a optimisticky uvedomovať cesty a prostriedky, ktorými je možné nad týmto nebezpečenstvom zvíťaziť. Keď uvažujem v tomto smere, domievam sa, že nastala vhodná doba na zvolanie Svetovej konferencie vedúcich hodnostárov a iných významných činiteľov svetových náboženstiev, venovanej záchrane života pred hrozbou jadrového zničenia. Boli by sme radi, keby sme mohli byť hostiteľmi tohto fóra.

Stále a znovu vyhlasujeme, že len neustála, intenzívna, cieľavedomá práca každého z nás, smerujúca k zachovaniu mieru, práca každého z nás, ktorí si uvedomujeme spolupatričnosť s veľkým bratstvom ľudí dobrej vôle, môže priblížiť príchod vytúženej doby, kedy, podľa prorokovho výroku, národy „skujú svoje meče v motyky a svoje kopie v srpy. Nepozdvihne národ proti národu meča, ani sa viacej nebudú učiť boju" (Iz 2, 4).

Moskva, júl 1981

+ Pimen,
patriarcha moskovský a celej Rusi

Dvesto rokov od zrušenia nevoľníctva a od vydania toleraného patentu

V druhej polovici 18. storočia došlo v habsburskej monarchii, do ktorej patrili aj naše krajiny, k dôležitým reformám. Po období vlády Márie Terézie na trón nastúpil jej syn Jozef II. Bol to jediný panovník habsbursko-lotrinského rodu, ktorý si získal úctu ľudu, teda tej spoločenskej vrstvy, ktorá vtedy trpela pod ťažkým útlakom, a získal si tiež vďačnosť pravoslávnych veriacich, teda tej cirkvi, ktorá bola v habsburskej monarchii až na malé výnimky tvrdo potlačovaná.

Cisár Jozef II. (vládol v r. 1780 — 1790) vydal totiž v roku 1781 dve významné nariadenia: prvým zrušil nevoľníctvo a druhým, tzv. tolerančným patentom, dovolil, aby popri panujúcej rímskokatolíckej cirkvi a trpenému náboženstvu židovskému mohli žiť a pracovať ako tolerované (trpené) cirkvi aj evanjelické augsburské (luteráni) a helvetské (kalvíni) a taktiež cirkev pravoslávna, ktorú vtedy oficiálne menovali ako grécko-východná cirkev. Obidve nariadenia boli prevratnými zásahmi do života habsburskej monarchie.

Po stránke hospodárskej v habsburskom štáte v druhej polovici 18. storo-

čia došlo k rýchlemu rozvoju výroby, ale starý nevoľnícky a feudálny poriadok bol tomuto rozvoju brzdou. Všetky krajiny habsburského štátu, ktorý bol akýmsi konglomerátom jednotlivých štátov, národov a národností, boli už hospodársky spojené a teraz dorástli do jedného administratívneho celku. Spoločnou rečou tohto celku mala sa stať nemčina, ktorú Jozef II. zavádza do úradov a do škôl.

Medzi obyvateľstvom boli však rozdiely: jedna časť bola slobodná, druhú tvorili poddaní, ktorí sa nesmeli sťahovať zo svojich dedín, kde boli nevoľníkmi na šľachtických feudálnych majetkoch. Z hospodárskych dôvodov, teda preto, aby bolo umožnené osídlovanie a zamestnávanie tohto ľudu v mestách, v manufakturách a v priemysle, bolo zrušené nevoľníctvo. Istotne na Jozefa II. a jeho radcov v tomto smere zapôsobili časté roľnícke povstania ľudu, ktorý sa v zúfalstve búril proti neznesiteľným životným podmienkam, v ktorých za vlády feudálov žil, avšak hlavným dôvodom zrušenia nevoľníctva nebola panovníkova „ľudomilnosť", ale hospodárske potreby štátu Čo sa zmenilo zrušením nevoľníctva? Odteraz sa poddaní mohli voľne sťahovať z miesta na miesto, mohli svoje deti dať vyučiť remeslu, mohli ich poslať do škôl. Nemuseli si od šľachty pýtať povolenie k uzavretiu sobáša. Deti poddaných už nesmeli slúžiť vrchnosti. Roľníci od tohto času vyrovnávali svoje povinnosti voči vrchnosti v peniazoch. Nebolo to pre dedinský ľud samozrejme ideálne a tiež dosť dlho trvalo, kým sa tieto reformy začali v živote uplatňovať, ale predsa už to bol určitý sociálny pokrok. Poddanstvo a robota, ktorú dedinčania boli povinní voči vrchnosti vykonávať, týmto Jozefovým rozhodnutím zrušené ešte neboli. K tomu došlo až v búrlivom roku 1848.

Tolerančný patent, čiže občianske zrovnoprávnenie obyvateľstva kalvínskeho a augsburského vyznania, čiže evanjelikov a tiež obyvateľstva pravoslávneho, bolo veľmi napadnuté predstaviteľmi vládnúcej cirkvi, hoci tolerancia vôbec ešte neznamenala úplnú náboženskú slobodu pre tieto vyznania. Tolerančný patent iba toleroval, čiže trpel (znášal, pripúšťal) vykonávanie pravoslávnych a iných náboženských obradov. Príslušníci týchto tolerovaných cirkví museli naďalej odvádzať poplatky rímskokatolíckym farárom, boli pod prísnou kontrolou, do pravoslávnej cirkvi sa nemohli vracať veriaci, ktorí boli predtým násilne zavedení do tzv. únie s Rímom, a na ich názor a ochotu k tomu sa feudáli vôbec nepýtali (boli predsa poddaní, majetok pána). Cisár Jozef II. nevydal tento tolerančný patent z lásky k pravoslávnym alebo evanjelikom, ale pod tlakom nutnosti. Už predtým sa určitej náboženskej slobode tešili pravoslávni Srbi, ktorí sa zo Srbska presťahovali na čele so svojím patriarchom po bojoch proti Turkom a mali svoje osady v Chorvátsku a v Uhrách. Bolo nutné z politických príčin rešpektovať tiež náboženské vyznanie pravoslávneho obyvateľstva východnej Haliče a Bukoviny, ktorá bola pričlenená k habsburskej monarchii v roku 1775. Cisár musel vedieť a aj z vlastných ciest sa o tom presvedčiť, že násilie páchané proti pravoslávnym, ktorých násilne naháňali do takzvanej únie feudáli, a to aj za pomoci armády (napr. De Camelis), nie je v žiadnom prípade kresťanským spôsobom misie a že únia skutočne nemá s náboženstvom nič spoločného! Obyvateľstvo, ktoré bolo v únii formálne a vo svojich chrámoch sa vždy modlilo: „I vsich vas pravoslavnych christian da pomjanet Hospoď Boh vo carstviji svojem", často o vyhlásenej tolerancii ani nevedelo a k svojej pravoslávnej cirkevnej organizácii a hierarchii sa vrátiť nemohlo. Čiže táto skôr teoretická možnosť bola fakticky blokovaná ešte aj tým, že každý, kto by chcel prestúpiť z únie alebo inej cirkvi do pravoslávnej, musel absolvovať šesťtýždňové cvičenie v rímskom náboženstve na rímskokatolíckej alebo gréckokatolíckej fare, a to aj po 21. XII. 1782. Avšak aj napriek týmto zábranám a prekážkam bol tolerančný patent cisára Jozefa II. významnou a pokrokovou udalosťou, ktorú si radi a vďačne dnes pripomíname. Ako právny akt bol tento tolerančný patent dôležitý pre budúcnosť. Ešte dnes žijú u nás ľudia, ktorí uvedené prekážky museli prekonávať, lebo napriek vyhlásenej slobode tieto praktiky prešli aj do našej prvej republiky, kde z jednej strany sme mali slobodu, ale z druhej strany bolo zo strany úradov urobené všetko, aby sa pravoslávna cirkev nemohla dostať k životu. Avšak Boh našu cirkev ochránil a oživil, dal jej silu, aby vydávala pravé svedectvo o svojej viere, duchovnom živote a svojom duchovnom bohatstve. Tolerančný patent Jozefa II. z roku 1781 je okrem toho aj svedectvom skutočnosti, že pravoslávna cirkev na území našej vlasti žila dávno predtým a že tu má svoje miesto, oprávnenie a domovské právo. Je teraz na nás, aby sme toto veľké a ťažko uchránené dedičstvo vedeli ďalej zveľaďovať a obohatené o nové hodnoty a skúsenosti odovzdať našim potomkom.

P. A.

Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!

V jednej piesni, ktorá ospevuje sv. Cyrila a Metoda a tiež pravoslávnu východnú cirkev sa hovorí:

„Rozkvitne viera pravoslávna zase,
ako pred tisíc rokmi u nás kvitla,
nič neodolá jej svätej kráse,
a bude u nás opäť viacej svetla.
Cyril a Metod uprostred nás vstane:
Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane."

Našim predkom Boh poslal nielen vierozvestov predcyrilometodejských a sv. Cyrila a Metoda, ktorí dovŕšili kresťanskú misiu u nás, ale cez nich sme sa stali vyznavačmi pravoslávnej viery a slova Božieho v slovanskej reči. A my prvoslávni aj dnes tu konáme obrady a bohoslužby, aké slúžili našim predkom svätí bratia Cyril a Metod a ich nasledovníci. Pravoslávnu vieru prijali Slovania od byzantskej mysije a byzantskej cirkvi.

Sv. Cyril u nás pracoval štyri roky a sv. Metod 14 rokov, z čoho osem rokov

znášal ťažkosti a protivenstvá, ktoré mu pôsobili nemeckí latinskí kňazi a biskupi. Za túto krátku dobu povzniesli slovanský národ veľmi vysoko, takže to, čo mali Slovania v 9. st., nemali Nemci, Francúzi a Angličania a až v 12. alebo 13. st. dostali preklad žalmov vo svojej reči, zatiaľ čo Slovania mali vo svojej reči celé Písmo sväté, bohoslužobné knihy, kanonické pravidlá, spisy svätých otcov atď. Pravda, po týchto prekladoch zostali iba zlomky, lebo po vyhnaní žiakov Cyrila a Metoda z Veľkej Moravy, tieto boli postupne ničené. Dr. Pekař priznáva, že keď u nás v 9. a 11. st. bola pravoslávna kultúra, stáli naši predkovia na vysokej kultúrnej úrovni. Vedeli čítať a písať a nemecké kniežatá sa nevedeli ani podpísať.

Apoštol Pavel píše: „Všetko skúmajte, dobrého sa držte" (1 Ts 5, 21). Našej pravoslávnej cirkvi na území našej vlasti šťastie nežičilo, najmä po smrti sv. Cyrila a Metoda, ale aj tak naši predkovia sa svojej viery ľahko nevzdávali. Darmo vrchnosti vymýšľali všelijaké spôsoby, ako ich nábožensky a národnostne preorientovať, oni vždy sa modlili v pravoslávnom duchu, podľa pravoslávnych vzorov modlitebného a liturgického života a za pravoslávnu vieru. Aj po nastolení únie jej duchovní pri svätej liturgii oslovovali veriacich ako pravoslávnych. A pri svätom krste nad každým veriacim v jednej z modlitieb čítali: „... utverdi jeho v pravoslávnoj viri". Aj v modlitebných knižôčkach sa neraz uvádzalo: „V sej svojej pravoslavnoj viri choču žiti i umerti". V tomto ohľade je významný modlitebník pripravený známym buditeľom nášho národa Alexandrom Duchnovičom, ktorý naši veriaci majú po domoch ešte aj dnes. Takto mnohí duchovní i veriaci boli si vedomí svojej náboženskej patričnosti, neboli vlažní vo viere, ako by sme to mohli povedať dnes, lebo si pamätali slová Písma svätého, ktoré na adresu takýchto ľudí hovorí: „Takto, že si vlažný, ani horúci ani studený, vypľujem ťa z úst" (Zj 3. 16).

Pravoslávnu vieru mnohí dostatočne nedoceňujú, lenže treba si uvedomiť, že táto viera nie je porušená novotami a módou. Je to viera plná krásy a hĺbky viery vo všeľudskú lásku a bratskú úctu jedných k druhým, ako o tom spievame v deň svätej Paschy: „I druh druha obimem. Rcem, bratije! i nenaviďaščim nas, prostim vsja voskresenijem". Je to stará viera, ktorou vyznávali Boha apoštoli, prví kresťania a takou sa volá aj u nás v starých dokumentoch. Je to viera náročná, ktorá neznáša povrchnosť, formalizmus a jej cieľom je plná duchovná obnova, jednota s Bohom a posvätenie celého sveta. Pravoslávie zachováva v sebe vieru a mnohé zvyky pôvodnej apoštolskej cirkvi, nepridáva, neuberá a nemení to, čo je nám dané ako slovo života, lebo ono je nám dané k spasiteľnému naplneniu a k sláve Boha za Jeho dielo spásy. Mnohé zmeny, aké vidíme dnes na Západe, smerujú takmer v každom prípade späť k pôvodnej viere a praxi prvotnej cirkvi, k jej tradícii, zvykom a obradom, ktoré pravoslávna cirkev zachovala dodnes, čo priznáva aj český časopis Via v článku pod názvom: „Obnova liturgická a obnova kostola z hľadiska kňaza".

Pravoslávie zachovalo staré a pôvodné zvyky a spôsoby oslavy a vyznania plné hlbokých dogmatických a vieroučných právd aj u nás. Liturgická zbožnosť Východu vždy reagovala na vývoj bohosloveckého myslenia a presne stanovené dogmatické formuly živo a pohotovo začleňovala aj do liturgie a ostatných bohoslužieb a obradov, aby sa tak stali dedičstvom celej cirkvi v jej vyznaní zjavenej pravdy.

Pravoslávie nechce patriť len jednej stránke, ale všetkým ľuďom a chce vplývať na duchovný rast človeka, na mravnosť celého sveta. Nehľadá pozemské bohatstvo, ale požehnanie ľudu, ako o to usilovali svätí bratia Cyril a Metod. Je vždy s ľudom, aj v tých najťažších životných podmienkach a situáciách, ako to bolo napr. za II. svetovej vojny. A do tejto jednoty pravoslávia patrí aj naša pravoslávna cirkev v Československu, ktorá priniesla za národ veľkú obeť.

Pravoslávne modlitby, bohoslužby a spevy vynikajú nielen krásou, ale uchvacujú každú citlivú dušu. Spevy „Christos voskrese iz mertvych...", „Iže Cheruvimy tajno...", „S nami Boh, razumijte jazyci..." a ďalšie, ktoré náš ľud vie tak oduševnene spievať, predstavujú veľké duchovné a kultúrne bohatstvo a netreba sa ich strániť alebo na ne zabúdať len preto, že za nejaký čas boli v rukách inej cirkvi. Náš cirkevný spev, zvyky, chrámy, to je naše veľké bohatstvo, ikony, ktoré dnes sa stali predmetom veľkého záujmu na celom svete po náboženskej i umeleckej stránke, to všetko si treba ceniť, lebo náš národ aj napriek tomu, že bol za nejaký čas porobený, toto duchovné dedičstvo si uchoval a je dnes na nás, aby sme si ho cenili ako svoje, lebo je to pôvodná modlitebná a liturgická prax, modlitba ducha a zvyky pravoslávnych Slovanov, ktorí tak do celkového duchovného bohatstva vniesli svoj vklad. Netreba zavádzať spevy a zvyky cudzie, hoci by to boli pravoslávne, lebo tieto po prenesení na inú pôdu a ľuďom s inou mentalitou tratia svoj zmysel, krásu i poslanie. Pravoslávie odsudzujú a nedoceňujú len tí, ktorí ho nepoznajú, ale ho posudzujú očami svojej cirkvi a konfesie. Prof. Dr. Raes hovoril: „V dobe, kedy bol Východ a Západ spojený, čerpali latiníci s radosťou a nadšením z pokladu východnej zbožnosti. Svedčí o tom pobožnosť k uctievaniu sv Kríža na Veľ. piatok, modlitba „Pod ochranu Tvoju..." a prekrásne antifóny v bohoslužbe sviatku Obrezania Pána, ktoré sú pôvodom pravoslávne" (Apoštolát, 1937, str. 370). Tento fakt zdôraznil aj II. vatikánsky koncil, najmä v Dekréte o ekumenizme, a tiež popredný cirkevný činiteľ kard. Willebrands po návšteve v ruskej pravoslávnej cirkvi, keď v interview s istým redaktorom povedal, že západná cirkev sa má veľa čo učiť zo zbožnosti ruských pravoslávnych veriacich.

Univ. prof. dr. Linhart napísal: „Duch Západu je opakom Východu. Západ nevytvoril nič pôvodného. Na Západe väčšinou napodobovali grécke vzory tak v umení, filozofii, ako i v náboženstve. Zato boli majstri v činnosti politickej, organizačnej a administratívnej, čo viedlo k ovládaniu sveta, ku

snahe udržať a rozšíriť svoju moc. Duch Západu je teda praktický, duch Východu je opakom — je teoretický. Filozof Hegel nazval grécke (pravoslávne) náboženstvo náboženstvom krásy. Východ miloval vedu a umenie, rozjímal, bol ponorený do seba a to všetko vošlo do východnej cirkvi. Preto na Východe nevzniklo a nemohlo vzniknúť pápežstvo" (Dr. Linhart, Ježišov význam v dejinách).

Pravoslávie u nás šírilo vzdelanosť, ktorej latinskí kňazi nemohli konkurovať. Veď u nás rýchlo sa zriadilo niekoľko učilíšť, kde sa dostávalo vysoké vzdelanie vplyvom gréckej kultúry, ktorú priniesli k nám sv. Cyril a Metod v kresťanskej misii, v pravoslávnej viere. A že to bola pravoslávna viera a nie nejaká iná, dôkazom toho sú dobové konflikty s latinskými kňazmi. A nebola to len slovanská bohoslužba, ale aj to, že sa pridržiavali zásady, že všetky patriarcháty sú si rovnaké, že myropomazanie sa udeľuje ihneď po svätom krste, neuznávali Filioque (i od Syna), užívali epiklézu vo svätej liturgii, východný poriadok sviatkov a pôstu, užívali kvasený chlieb atď.

Aj keď sv. Cyril a Metod boli na pozvanie v Ríme, to vôbec neznamená, že sa zriekli pravoslávia. V tejto dobe východná cirkev mala v Ríme svojich kňazov a monastiere a západná zasa na Východe. To je len svedectvo veľkej úcty Cyrila a Metoda k inej cirkvi ako to medzi kresťanmi má byť a bola to doba do veľkého rozkolu, hoci konfliktné situácie mali miesto takmer v každom storočí vo vzťahoch medzi Východom a Západom. Sv. Cyril a Metod sa nezriekli východných poriadkov ani po stránke vieroučnej, lebo takto by útoky západných kňazov stratili akýkoľvek zmysel, ani po stránke bohoslužobnej, disciplinárnej, hoci na všetko sa dívali tvorivým spôsobom a takto aj uplatňovali, lebo pravoslávie je takýmto náboženstvom. Pred smrťou sv. Metod navštívil Carihrad a bol slávnostne prijatý cisárom a patriarchom sv. Fotiom.

V staroslovienskom životopise sv. Konštantína — Cyrila v 14. kap. je vyslovené pekné želanie Slovanov a ich cirkví, „aby sa Moravania na základe kresťanskej viery, vlastného písma i vlastnej vzdelanosti stali veľkým národom, t. j. aby zhromaždili okolo seba a v jeden celok spojili všetky okolité slovanské kmene".

Prosme teda Boha, aby nám dal mnoho nebojácnych apoštolov vo vinici Pána, ktorú tu zasadili sv. Cyril a Metod, ale aj veriacich, ktorí sa nebudú báť brániť svoju vieru pred každým, kto je iného zmýšľania a viery. Prosme Boha, aby nám dal obrancov a ochrancov pravoslávnej viery, by nám dal Atanázov, Mikulášov, Gregorov, Zlatoústych, lebo Duch Boží žije v cirkvi stále, aby bájili pravoslávnu vieru, aby nás Boh podľa slov veľkňazskej modlitby Isusa Chsista ochránil od každého zla, aby bol v nás a prebýval medzi nami v našej bratskej láske a viedol aj nás samých k tvorivej práci pre dobro cirkvi i ľudu (Jn 17 kap.). Aby tak ako pred oltárom Božím a pred ikonou Bohorodičky na kolenách, stretávali sa všetky náboženstvá a národnosti v

porozumení a láske: vždy, všade a s každým. Nech prestanú všetky intrigy a pokusy, aké poznáme z dejín (Rakúsko-Uhorska, Haliča a Zakarpat. Ukrajiny), nútiť pravoslávnych a pravoslávnu cirkev hľadieť nie na Východ, ale k Budapešti a Viedne, alebo snáď i ďalej.

Ak nám Boh poslal sv. Cyrila a Metoda, s nimi nám poslal aj pravoslávnu vieru, preto sa jej držme, milujme ju a ctime, nikoho sa nebojme, lebo opravdivá viera nepozná strach a sám Spasiteľ často hovoril, že sa nemáme nikoho báť, hoci strach a zastrašovanie, na hanbu celého sveta, sa ešte aj dnes používa ako mocná zbraň. Spomeňme si na praotca Abraháma, spravodlivého Jóba a iných verných služobníkov Božích, ktorých si cirkev pripomína v nedeľu všetkých svätých a niektorých aj zvlášť. Božia prozreteľnosť poslala sv. Cyrila a Metoda k nám, aby zvestovali pravoslávie, hoci pravoslávie bolo neraz ťažko skúšané. Nevieme, aké plány má Božia prozreteľnosť s nami pre dedičstvo, ktoré sme v úcte a zbožnosti zachovali, lebo pravoslávna cirkev dodnes zachovala nielen cyrilometodejské dedičstvo, ale skrze neho aj dedičstvo nerozdelenej cirkvi, ku ktorému sa dnes všetci vedome hlásime, ku ktorému sa mnohí nepravoslávni vracajú a začínajú si vážiť ten starý, pravý a radostný spôsob bohoúcty, ten starý a pôvodný kresťanský etos, liturgický a modlitebný duch.

Pravoslávnu vieru treba poznať, pochopiť a žiť podľa nej, a týmito slovami som chcel aj v nás samotných vzbudiť túžbu po tomto poznaní, lebo boli by sme zlými pracovníkmi, keď by sme si mysleli, že všetko za nás urobí sám Boh. To, že sme držiteľmi viery apoštolov a nerozdelenej cirkvi, to zaväzuje aj nás, aby táto viera v našom presvedčení, v našom liturgickom a modlitebnom živote, v našej teologickej práci, ktorá má nadväzovať na všetko to krásne, sa plne prejavila, aby sa stala príťažlivou a pochopiteľnou bez užívania akýchkoľvek prozelytických spôsobov získavania iných ľudí. Musí to byť dobré svedectvo o viere, ktoré bude mať silu presvedčivosti samo v sebe. To je dnešná naša úloha i naše poslanie, najmä v tomto jubilejnom roku samostatnosti našej cirkvi.

Prot. Štefan HORKAJ

NA PRAVOSLÁVNU CIRKEVNÚ TLAČ TENTORAZ VENOVALI:

Andrej Lechman, Inovec 100 Kčs, bohuznáma veriaca zo Svidníka 100 Kčs, bohuznáma veriaca zo Sliepkoviec 50 Kčs a bohuznáma veriaca z Lastomíra 50 Kčs.

Všetkým darcom srdečne ďakujeme. Súčasne prosíme, aby si opravili v č. 8/1 81 nášho časopisu u darcu p. Malinu z Úpora sumu na 100 Kčs. Ďakujeme.

Zo života prešovskej eparchie

ARCHIJEREJSKÉ BOHOSLUŽBY

◆ Dňa 2. augusta t. r. Preosvietený vladyka Nikolaj, biskup prešovský, s prešovským duchovenstvom odslúžil v katedrálnom chráme sv. Alexandra Nevského v Prešove sv. liturgiu. Kázeň predniesol prot. ThDr. Štefan Pružinský, dekan PBF.

◆ Na sviatok Zosnutia (Uspenia) Božej Matky Preosvietený vladyka Nikolaj slúžil sv. archijerejskú liturgiu v ranných hodinách a večer spolu s riaditeľom ÚER prot. M. Kernaševičom a správcom farnosti Prešov prot. Petrom Kormanikom, odb. asistentom na PBF, odslúžil večiereň spojenú s aktom „Pohrebenija Materi Božijej", na ktorom bola uprostred chrámu vyložená pláštenica Matky Božej k uctievaniu do ukončenia sviatku.

◆ Dňa 16. augusta 1981 Preosvietený vladyka Nikolaj v sprievode prot. M. Kernaševiča, riaditeľa ÚER v Prešove a prot. Pavla Pidaniča, predsedu MO, navštívil farnosť Ľubicu a pri príležitosti tamojšieho chrámového sviatku Zosnutia Presvätej Bohorodičky odslúžil sv. liturgiu. Vzácneho hosťa pred kaplnkou privítalo dievčatko s kyticou pekných ruží a za kurátorský zbor br. A. Zavadský. Vo dverách kaplnky ho privítal miestny duchovný d. o. Juraj Halanda. Sv. liturgiu s Preosvieteným vladykom slúžili okrem spomínaných duchovní z okolia. Prvú kázeň po evanjeliu predniesol d. o. prot. Michal Dandár, okr. arcidekan z Levoče. Po sv. liturgii k veriacim povzbudzujúcimi slovami prehovoril Preosvietený vladyka a pri tejto príležitosti odovzdal pamätné diplomy kantorovi br. Miturovi a kurátorovi, br. Jánovi Zavadskému. Po mnoholetí správca farnosti d. o. Juraj Halanda poďakoval sa Preosvietenému vladykovi Nikolajovi a jeho sprievodu za návštevu, za spoločné modlitby a povzbudzujúce slová. „Vaša návšteva, drahý náš vladyko" — povedal menovaný duchovný — „je nám dnes zvlášť milá a významná, lebo posledná návšteva archijereja bola na našej farnosti ešte pred 30 rokmi. Za celých 30 rokov sme nezažili taký slávnostný chrámový sviatok ako dnes". Menovaný sa poďakoval aj duchovným i veriacim tak svojim, ako aj z iných obcí za účasť na bohoslužbách, ktorá pre tamojšie pomery bola prekvapujúca. Po archijerejskom požehnaní veriaci spokojní a duchovne posilnení odišli do svojich domovov.

Záber z osláv chrámového sviatku v Ľutine — 1981.

◆ Dňa 30. augusta t. r. Preosvietený vladyka Nikolaj navštívil Ľutinskú hôrku — miesto vyvolené Presvätou Bohorodičkou na jej oslavu — aby svoje modlitby pripojil k tým mnohým zbožným pútnikom, ktorí tu prišli osláviť Matku Božiu a vyprosiť si od nej milosť na posilnenie svojho duchovného života. O 9. hod. vladyku Nikolaja staroslovienskym spôsobom — chlebom a soľou — privítal br. kurátor Peter Pulščak a vo dverách chrámu — administrátor farnosti Ľutina prot. M. Kernaševič. Sv. liturgiu Preosvietený vladyka odslúžil za asistencie menovaného administrátora, d. o. prot. ThDr. Štefana Pružinského, dekana PBF v Prešove, ktorý predniesol veľmi hodnotnú kázeň o Presvätej Bohorodičke, d. o. prot. Pavla Pidaniča, predsedu MO pre eparchiu prešovskú, d. o. prot. Juraja Juru z Kurova a d. o. Juraja Halandu z Ľubice. Po sv. liturgii milými slovami k veriacim sa prihovoril aj Preosvietený vladyka a zaželal im hodne milostí od Matky Božej. Po jeho slovách bola odslúžená večiereň, počas ktorej sa konalo myrovanie. Po obchôdzke okolo chrámu administrátor menovanej farnosti poďakoval sa Preosvietenému vladykovi za spoločné modlitby, prítomným duchovným i veriacim tiež a potom nasledovalo tradičné „Mnohaja lita". Archijerejským požehnaním bol aj tohtoročný slávnostný deň, zasvätený Presvätej Bohorodičke, na Ľutinskej hôrke zakončený.

VYSVIACKA NA DIAKONA

◆ Dňa 19. augusta 1981, v deň sviatku Premenenia (Preobraženia) Isusa Christa Preosvietený vladyka Nikolaj odslúžil sv. archijerejskú liturgiu v katedrálnom chráme sv. Alexandra Nevského v Prešove za asistencie duchovných z Prešova a d. o. diakona Jána Polanského, počas ktorej vysvätil na diakona diaľkového poslucháča PBF v Prešove br. Emila Jarkovského. Novému diakonovi blahoželáme!

— MK —

Zo života michalovskej eparchie

CHRÁMOVÝ SVIATOK V KAŠOVE

◆ Nedeľa dňa 9. augusta t. r. bola pre pravoslávnych veriacich obce Kašov v okrese Trebišov dňom duchovnej radosti. V túto nedeľu zavítal k nim Preosvietený vladyka Nikanor, biskup michalovský, v sprievode riaditeľa ER mitr. prot. Jána Chomu, kde pri príležitosti chrámového sviatku Premenenia Pána (Preobraženija) vykonal slávnostnú archijerejskú sv. liturgiu. Po privítaní Preosvieteného vladyku kurátormi, deťmi s kyticami kvetov a miestnym duchovným prot. Mikulášom Sedlickým, začala sa slávnostná sv. liturgia, kde okrem spomenutých duchovných asistoval tiež o. Ladislav Bilý. Po malom vchode vladyka Nikanor vyznamenal okr. arcidekana prot. Mikuláša Sedlického **zlatým krížom s ozdobami** a o. Ladislava Bilého hodnosťou **protojereja**. Odpustovú kázeň na tému sviatku po sv. evanjeliu predniesol mitr. prot. Ján Choma. Na konci bohoslužieb prihovoril sa k prítomným veriacim otcovskými slovami vladyka Nikanor a nakoniec im udelil svoje arcipastierske požehnanie.

ARCHIJEREJSKÉ BOHOSLUŽBY

◆ V nedeľu dňa 2. augusta t. r. Preosvietený vladyka Nikanor slúžil archijerejskú sv. liturgiu za spoluslúženia duchovných v pravoslávnom katedrálnom chráme v Michalovciach. Archijerejskú sv. liturgiu vykonal aj v nedeľu 16. augusta t. r. Vladyka Nikanor predniesol príležitostnú kázeň na tému evanjelia.

PRACOVNÁ PORADA

◆ V pondelok 17. augusta t. r. v zasadacej miestnosti Úradu ER v Michalovciach konala sa pracovná porada pravoslávneho duchovenstva michalovského arcidekanátu, na ktorej sa zúčastnili aj duchovní z arcidekanátu trebišovského a košického. Porady sa zúčastnil okresný cirkevný tajomník v Michalovciach p. Čurma. Po spoločnej modlitbe okr. arcidekana prot. Juraj Cap privítal zástupcov ER na čele s Preosvieteným vladykom Nikanorom, zástupcu ľudovej správy a prítomných duchovných. Referát na aktuálnu tému: „Súčasné mierové problémy" predniesol prot. Štefan Horkaj a načrtol problémy, pred ktorými stojí súčasné mierové hnutie, so zameraním najmä na posledné rozhodnutie vlády USA o výrobe neutrónových zbraní. Prednášku na teologickú tému: „Liturgická praktika v našej pravoslávnej cirkvi", predniesol Preosv. vladyka Nikanor, biskup michalovský. Rečník hlavný dôraz kládol na dôstojnú prípravu duchovného na slúženie sv. liturgie, na jeho zbožnosť a správanie počas vykonávania tejto nekrvavej obete. Okr. arcidekan prot. Juraj Cap sa zaoberal aktuálnymi úlohami v súčasnosti a niektorými pastoračnými problémami.

Diskusia, v ktorej vystúpili všetci prítomní, bola zameraná na súčasné problémy na jednotlivých farnostiach a bola vyjadrená požiadavka, aby boli už konečne doriešené doteraz pretrvávajúce problémy na niektorých farnostiach.

Na porade bolo prijaté protestné vyhlásenie proti rozhodnutiu prezidenta USA R. Reagana vyrábať neutrónové zbrane.

Poradu zhodnotil Preosv. vladyka Nikanor, poprial prítomným veľa úspechov a Božieho požehnania do ďalšej práce. (J. N.)

Čo čítame ?

Úvod do dejín svätej liturgie — tak znie názov novej príručky pre našich bohoslovcov, ale aj pre tých, čo by radi poznali dejiny našich bohoslužieb, najmä však sv. liturgie. Modlitba a bohoslužba vždy boli a sú charakteristickou črtou duchovného života našej cirkvi, duchovného života pravoslávia. Avšak tak ako v iných oblastiach teologického myslenia a duchovného života je potrebné čas od času sa vracať k počiatkom, k prameňom, aby dnešné bohoslovecké myslenie zostalo v patričnej spojitosti a totožnosti s nimi podľa ducha, potrebné je takto robiť aj v oblasti liturgického bohoslovia. Predovšetkým preto, aby sme si udržiavali správny náhľad na bohoslužbu, najmä svätú liturgiu, ktorá je v centre duchovného života kresťana, na zmysel bohoslužby, na jej poslanie, aby sme dobre poznali formy historického vývoja jednotlivých bohoslužieb, aby sme sa vyhnuli formalizmu a mohli pokračovať v liturgickej tvorbe aj dnes. Bolo preto správne, že odb. as. našej fakulty d. o. prot. Peter Kormanik vzal na seba túto úlohu a pripravil pre našich poslucháčov teológie a záujemcov takúto prácu podľa prednášok prof. I. A. Karabinova, ktorú touto cestou odporúčame všetkým, čo chcú poznať dejiny svätej liturgie. V ďalších rokoch bude treba urobiť ešte mnoho v tejto oblasti, nakoľko táto oblasť nášho bohoslovia nemá ešte veľké skúsenosti a nemáme po ruke mnoho diel s takouto tematikou. Preto je pred nami mnoho práce, aby naša čitateľská verejnosť mohla mať k dispozícii diela, ktoré by osvetľovali dejinný a teologický obraz a zmysel všetkých našich bohoslužieb. Pevne veríme, že sa tak stane.

P. Š.